

SERRA D'OR

Antoni Prim,
el sentit ocult de la imatge
Pere Ortís

La Barcelona de la Canadencia
Xavier Theros

• A favor dels Ponts
• Jordi Sànchez
• Clam per la llibertat
• Montse Gispert-Saüch

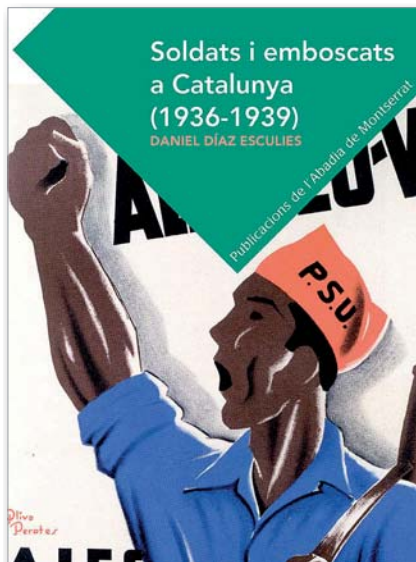
• 200 anys del Baró
• de Maldà
• Margarida Aritzeta
• Pere Portabella,
• filmar la paraula
• Tània Balló

710

FEBRER 2019 • 5,90 €

La guerra per no fer la guerra

per Pere Guixà

Daniel Díaz Esculies

Soldats i emboscats a Catalunya (1936-1939)

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2017.

Ho hem vist en moltes narracions sobre la Guerra Civil: un grup d'homes fugen d'amagat per passar la frontera; uns altres s'oculten indefinidament en un mas, un paller o una cabana al bosc; uns altres es passen arriscadament a les línies de la zona enemiga; uns altres són traïts per un guia; uns altres se'n van a la muntanya quan els arriba l'ordre de reclutament... pròfugs, desertors, fugitius, emboscats, encobridors, xarxes d'evasió... Aquest llibre tracta sobre aquells homes que, per motius contraris a la República o a la revolució social, van negar-se a anar al front, i també sobre aquells altres,

despolititzats o antimilitaristes o religiosos, que van fer cas omís de la seva lleva. El camp d'estudi és la zona catalana en el període 1936-1939 i les fonts són preferentment els expedients de la Causa General, però també informacions de diaris, memòries de combatents anònims i llibres cèlebres com ara *Homenatge a Catalunya* de George Orwell, *El vel de Maia* de Marià Manent, *Cartes a Màrius Torres* de Joan Sales...

És ben sabut que l'antimilitarisme és un moviment que comença sobretot després de la Gran Guerra. Els conceptes d'heroisme, de glòria, de patriotisme queden en entredit per motius d'alguna creença individual que depassa la lluita armada en favor de l'Estat. Si bé el pacifisme té arrels més llunyanes, des del final de la guerra del 14 aquest moviment antibel·licista s'estén àmpliament a Occident.

Aquest estudi arrenca justament descrivint la potència del militarisme a l'Estat espanyol, que té al segle XIX un moment de plenitud en la seva intervenció sobre la vida civil, com ho demostren, entre moltes altres dades, els quaranta-sis aixecaments en armes (absolutistes, liberals, progressistes, moderats...) que s'hi van produir. I tot seguit, un cop es desencadena el cop d'estat de Franco, explica la desaparició de l'Exèrcit de la República com a tal el juliol de 1936.

A mesura que, enmig de les milícies antifeixistes, la Generalitat va anar creant l'Exèrcit de Catalunya,

paral·lelament el Govern republicà va procedir a militaritzar les columnes antifeixistes fins a transformar-les, no sense grans dificultats, en el jacobí Exèrcit Popular, que rivalitzava en espanyolisme amb el dels rebels. La duresa de la guerra (a més de moments clau com la caiguda de Màlaga, els Fets de Maig i la batalla de l'Ebre) va obligar els successius governs republicans a la mobilització forçosa de les lleves. Des dels disset fins als quaranta-cinc anys, tots els homes van ser mobilitzats.

S'ha escrit força sobre els polítics i els militars d'alta graduació que van participar en la guerra, però amb prou feines hi ha hagut cap treball exhaustiu sobre els qui, cridats a files, es van negar a anar-hi. Per arribar fins a aquest punt, ja hem dit que s'analitza el militarisme del moment; i, tot seguit, se'ns parla dels diversos fronts a Catalunya durant la guerra, i a continuació de les condicions dels soldats republicans a les trinxeres i a la rereguarda. El llibre es refereix a l'alimentació, la sanitat, la cultura, el lleure i la correspondència.

La premsa mostrava l'entusiasme bel·licista, l'eufòria per animar els combatents i els civils. Les condemes de presó i les execucions contra els qui no s'adherien a aquest entusiasme van anar augmentant en el bàndol republicà a mesura que la guerra s'anava perdent. La tercera part del llibre ajusta el focus per constatar casos de gent pròfuga, fugitiva i emboscada.

És ingent la feina de recerca per documentar tots aquells qui van optar per evitar agafar una arma. A més de molts casos de desertors i de xarxes d'evasió, dels qui es passaven al bàndol nacional o dels qui marxaven a França per terra o per mar, hi trobem la tipologia del fugitiu que cercava un lloc allunyat del front en la burocràcia de partits o sindicats. L'estudi interpel·la el lector perquè tregui conclusions: era el mateix sentir una por paralitzadora davant del combat que evitar el front per raons de creença íntima? Era el mateix no allistar-se per tenir responsabilitats familiars que fer mans i mànigues per passar a la zona nacional?

Troblem pobles isolats en els quals cap jove no anava a la caixa de reclutes, casos impressionants de gent amagada en coves, expedicions de fugida en què morien els fugitius i els guàrdies d'assalt que hi anaven a l'encalç, noms verificats de passadors que van fer-se rics i

van desaparèixer del seu lloc natal, falsificacions d'actes de naixement en què els nois apareixien de sobte amb nom de noies... Els principals sistemes per eludir la incorporació forçosa van ser la fugida a través dels Pirineus i l'emboscament a les comarques orogràficament abruptes, amb grans superfícies arbrades i mal comunicades. El gruix més important de joves amagats va tenir lloc a la Garrotxa, Osona, el Berguedà i el Solsonès, comarques caracteritzades per tenir un important substrat carlí. L'acció repressiva de les forces governamentals va assolir èxits considerables, però mai no va poder acabar amb el problema. En els últims moments de la guerra, les execucions es feien ja sense gaires formalitats. Els militars feixistes van menysprear els emboscats per egoistes i covards; no sols no s'havien passat a les seves files, cosa que molts altres van fer, sinó que ni tan sols havien tingut el coratge de combatre els *rojós*.

Cap a l'any trenta-vuit, quan molts catalans ja no sentien l'exèrcit republicà com a propi, molts soldats es preguntaven per què feien la guerra. La Generalitat va tractar de mantenir-los la moral alta recordant-los les raons del combat i el fet que ser derrotats seria doblement desastrós, com així va succeir.

Aquest estudi és extraordinari. Que la història és un malson ja ho sabíem, i que com més ens apropem a les persones que fan aquesta història (i aquest llibre ho fa a bastament) més tràgic resulta el panorama també ho sabem. El treball ens mostra un dels motius, i no pas dels més honorables, que fan que per a moltes famílies la guerra sigui un tabú del qual mai no s'ha parlat. Tot i això, cal dir que, com assenyalava Ferran Soldevila, de vegades hi ha èpoques en què la gent té la sort de llegir còmodament al llit els llibres d'història. Som en una d'aquestes èpoques i aquest és un dels llibres.

JA SÓN A LA VOSTRA DISPOSICIÓ LES TAPES I ELS ÍNDEXS DE 2018 PER A

«SERRA D'OR»
TAPES I ÍNDEXS: 17 €
(més 6 € de despeses de tramesa)

*Recordeu que també podeu adquirir els dels anys anteriors al mateix preu
Per a demanar-los, només heu d'adreçar-vos a:

Publicacions de l'Abadia de Montserrat

Ausiàs Marc, 92-98 int. - 93 245 03 03 - comanda@pamsa.cat - www.pamsa.cat